Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 4 (2024) · "Milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini t... DOI: 10.5281/zenodo.24320740

ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

va moliyaviy risklarni yumshatish orqali jonli va barqaror iqtisodiyotni shakllantirishga hissa qo'shadi.

Siyosatchilar, moliya institutlari va rivojlanish agentliklari kichik biznesni qo'llab-quvvatlash muhimligini tan olishda davom etar ekan, imtiyozli kreditlarning keng tarqalishi butun dunyo bo'ylab inklyuziv va barqaror iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishi mumkin.

Bir so'z bilan aytadigan bo'lsak, mamlakatimizda tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlantirish bugungi kunda davlat siyosatining eng ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Prezidentimizning so'zlari bilan aytganda, biz faqat faol tadbirkorlik, tinimsiz mehnat va intilish orqali taraqqiyotga, farovon hayotga erisha olamiz.

Foydanilgan adabiyotlar

1. Гражданский кодекс Российской Федерации. Части первая и вторая, -М. : Издво-НоваяВолна‖,1996.–512с.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi huzuridagi Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish agentligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida" 2019-yil 13-avgustdagi PQ-4417-son qarori.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-avgustdagi "Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasini tashkil qilish to'g'risida"gi qarori.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 5-oktabrdagi "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha choratadbirlar to'g'risida"gi farmoni.

5. Bakhtiyarovna, Y. E. (2019). Portfolio as an assessment tool for individualized instruction. Достижения науки и образования, (5 (46)).

6. https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/labor-market-2 dan foydalanib muallif ishlanmasi

7. https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/small-business-and-entrepreneurship-2 dan foydalanib muallif ishlanmasi.

TADBIRKORLIKNING BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA O'RNI VA TA'SIRI

Axmadoxunova Xolisxon Ortiqovna
Farg'ona politexnika instituti, "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasi assistenti
xolisxon.axmadoxunova@ferpi.uz

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi va barqaror iqtisodiy o'sishni orasidagi o'zaro bog'liqlik haqida mulohaza yuritiladi. Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda tadbirkorlikning muhim ahamiyat sifatida uning yangi yo'nalishi ya'ni ekologik va iqtisodiy muvozanat konsepsiyasiga asosiy e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, tadbirkorlik, iqtisodiy o'sish, iqtisodiy rivojlanish, ekologik omilar.

Iqtisodiy o'sish va mamlakat farovonligini oshirish har doim iqtisodiy tadqiqotlarning asosiy yo'nalishi bo'lib kelgan. Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy o'sishga ta'siriga kelsak, biznes muhiti muhim muammolardan biridir. O'zbekistonda islohotlar va ochiqlikning oshganidan so'ng, iqtisodiy tizim rejalashtirilgan tizimdan

Published: 23.12.2024

Cite this article: Axmadoxunova Xolisxon Ortiqovna (2024). Tadbirkorlikning barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda o'rni va ta'siri. Emro Science and Education, 1(4). https://doi.org/10.5281/zenodo.24320740

© 2024 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

bozorga tizimiga aylana boshladi, tijoratlashtirish darajasi sezilarli darajada oshdi, bu esa ishbilarmonlik muhitini faol rivojlantirish uchun sharoit yaratishga yordam berdi.

Jumladan “O‘zbekiston-2030” strategiyasining ikkinchi ustuvor yo‘nalishi mamlakatning iqtisodiy o‘sishi va aholi farovonligini oshirishga qaratilgan. Ushbu yo‘nalishda O‘zbekistonning iqtisodiy o‘sish sur’atlarini ta’minlab, yalpi ichki mahsulot hajmini 160 milliard dollarga va aholi jon boshiga daromadlarni 4 ming dollarga yetkazish rejalashtirilgan.

Bu mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi, bank tizimidagi islohotlar va “yashil iqtisodiyot”ga o‘tish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish kabi jabhalarda muhim o‘zgarishlarni talab qiladi [1].

Hozirgi tadqiqotlar asosan o‘zaro bog‘liqlik, tadbirkorlikning o‘zaro ta’siri, bozor iqtisodiyotini o‘sishga qaratilgan. Bundan tashqari, tadbirkorlikning har xil turlari iqtisodiy o‘sishga turlicha ta’sir ko‘rsatadi, shuning uchun ularni tadbirkorlikning iqtisodiy o‘sishga ta’siri bo‘yicha tadqiqotlarni chuqurlashtirishning yagona yo‘li.

Tadbirkorlik funksiyasi uzoq vaqtdan beri iqtisodiy o‘sishning muhim tarkibiy qismi hisoblanib kelgan va so‘nggi tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy o‘sishni kapital to‘planishi va ishchi kuchining kengayishi bilan izohlaydi. Hozirgi vaqtda tadbirkorlik bandlik, innovatsiyalar va farovonlikni oshirish orqali iqtisodiy rivojlanishning muhim asosi sifatida qaralmoqda. Biroq, institutsional kontekst va qabul qiluvchi mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasi kabi omillar tadbirkorlik dinamikasida farq qilishi mumkin, bu esa turli mamlakatlarda tadbirkorlik faoliyatini sezilarli darajada diversifikatsiya qilishga olib keladi.

XX-asr oxirida sivilizatsiya rivojlanishining beqarorligi eng yuqori darajaga etdi. Shuningdek sivilizatsiya kelajagiga mavjud ekologik vaziyat va istiqbolga tahdid solmoqda, unda ishlatiladigan tabiiy energiyaning 12-23% iste’mol qilinadi, qolganlari esa tabiatni qayta ishlashga qodir bo‘lmagan chiqindilarga aylanadi. Texnologik rivojlanish va unga teng bo‘lmagan ijtimoiy-tabiiy almashinuv tamoyillariga asoslangan iqtisodiyot jamiyatning barqaror rivojlanishini ta’minlashga qodir emas. Ekologik va iqtisodiy masalalar bo‘yicha taniqli ekspert E.U. Vayszekkeraning so‘zlariga ko‘ra, insoniyat atrof-muhit asriga kirib bormoqda, qachonki qisqa muddatli iqtisodiy maqsadlar, agar ular uzoq muddatli ekologik imperativga bo‘ysunmasa, ularning ahamiyati yo‘q bo‘ladi [2].

Strategiyaning asosiy yo‘nalishlari sifatida tabiat va kelajak avlodlar manfaatlariga zid kelmaslikni ta’minlaydigan barqaror iqtisodiy rivojlanish konsepsiyasini ishlab chiqish XX-asrning ikkinchi yarmida iqtisodiy nazariya rivojlanishining muhim bosqichiga aylandi. Biroq, ushbu konsepsiya asosan bozor iqtisodiyoti rivojlangan, hayot sifatining yuqori darajasiga erishgan va infratuzilmasi rivojlangan mamlakatlar tajribasini umumlashtiradi. Ular uchun past iqtisodiy o‘sishga asoslangan resurslarni iste’mol qilishni cheklash juda maqbuldir, chunki ularning rivojlanishi “iflos” korxonalarni boshqa mamlakatlarga o‘tkazish bilan birga bo‘lgan va hozirgi vaqtda iqtisodiyotning xizmatlar va yuqori texnologiyalarga ixtisoslashuvi mavjud.

O‘zbekiston yaqin kelajakda xom ashyo majmuasini rivojlantirishdan voz kecha olmaydi va zudlik bilan iqtisodiy o‘sish sur’atlarini tezlashtirishi kerak. Kelgusi yillarda yurtimiz AQSH, Yaponiya va Yevropa Ittifoqi mamlakatlari iqtisodiyoti qabul qilingan qat’iy ekologik standartlarni o‘zlashtira olmaydi. Boshqaruvning an’anaviy shakllaridan foydalanganda tabiiy muhitni saqlash uchun katta mablag‘ talab qilinadi. Bundan tashqari, amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar ushbu jarayonlarning murakkabligini aks ettirmaydi va ekologik muammolar jamoatchilik ongidan chetda qolib ketmoqda.

Jamiyat-tabiat yagona tizim sifatida qaraladigan beqaror iqtisodiyotda mamlakatning barqaror rivojlanishiga ekologik va iqtisodiy jihatdan muvozanatli rivojlanishidagi tadbirkorlikning o‘rni va rolini o‘rganishni talab qiladi [3]. Shu bilan birga, ekologik va iqtisodiy muvozanatga asoslangan barqaror rivojlanishga o‘tish biznesni boshqarish mazmuni, usullari va shakllarining sezilarli o‘zgarishini o‘z ichiga oladi. Tadbirkorlik faoliyatini ko‘kalamzorlashtirish uchun tabiat va jamiyatning turli fanlarining zamonaviy yutuqlarini birlashtirgan holda iqtisodiy va ekologik barqarorlikni ta’minlash muammosiga konseptual hamda nazariy yondashuvlarning konstruktiv sintezi zarur, shuning uchun tadqiqotlarini kengaytirish kerak.

Zamonaviy sharoitda korxonaning ekologik muammolarini hal qilishda menejment usullarida o‘z ifodasini topadigan siyosat, madaniyatga ko‘proq e’tibor beriladi. “Ekologik menejment”, “Ekologik marketing”, “yashil iqtisodiyot”, “ekologik hisob va audit” tushunchalari va boshqalar. Demak, ekologik masalalarda barcha darajadagi boshqaruvning bilim darajasi va malakasiga yangi talablarini vujudga keltiradi. Ishlab chiqarishni, yangi mahsulotlarni yaratish, marketing operatsiyalarini, xodimlarni va moliyani boshqarishda ekologik xususiyatlarni hisobga olish kerak.

O‘zbekistondagi ijtimoiy-ekologik va iqtisodiy vaziyatni tahlil qilish shuni ko‘rsatmoqdaki ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik jarayonlardagi muammolarning chuqur o‘zaro bog‘liqligini mavjud. Shu munosabat bilan milliy iqtisodiyotni tarkibiy va tarmoq yo‘nalishi ijtimoiy-ekologik barqarorlikni oshirishning strategik yo‘nalishi sifatida zarur. Buning uchun yalpi talab tarkibini ijtimoiy-ekologik va iqtisodiy faoliyat uchun davlat buyurtmasini shakllantirish yo‘nalishi bo‘yicha o‘zgartirish kerak. Biroq, tadbirkorlik barqaror iqtisodiy rivojlanishga erishishda hal qiluvchi rol o‘ynashi zarurati vujudga keladi, uning amaliy faoliyati orqali, birinchi navbatda, inson va tabiat o‘rtasidagi munosabatlar amalga oshiriladi.

Butun dunyoda davlatning iqtisodiyotga aralashuvini kamaytirish, xususiy tashabbusni rag‘batlantirish va jahon bozorlarini yaratish tendensiyasi mavjud. Natijada, tadbirkorlarning o‘z faoliyat doirasini aniqlashda ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik javobgarligi oshadi. Shuning uchun ekologik muammolarni hal qilishda asosiy e’tibor davlatga emas, balki iqtisodiy faoliyatni tadbirkorlik ekologik tartibga solishga qaratilishi kerak. Shuni ta’kidlash kerakki, XX-asrning oxiridan boshlab rivojlangan mamlakatlarda biznesning ekologik muammoga munosabati keskin o‘zgarishlarga duch keldi. Biznes endi ularning yechimini uning rivojlanishiga to‘sqinlik va muqarrar xarajatlar deb hisoblamaydi. Hozirgi vaqtda ekologik omil mavjud mahsulotlarni takomillashtirish orqali ham, ekologik tovarlar va xizmatlar uchun mutlaqo yangi bozorlarning paydo bo‘lishiga hissa qo‘shish orqali korxonalarning raqobatbardoshligini oshirish uchun qo‘shimcha imkoniyatlar sohasi ekanligi tobora ortib bormoqda. Bu yirik va kichik biznes uchun amal qiladi, mahalliy, milliy va global. Ekologik ko‘rsatkichlar muvaffaqiyatli kompaniyaning brendiga aylanadi [4].

Shu bilan birga, korxonalar tobora rivojlanib bormoqda va raqobatdosh ustunliklarga erishish uchun o‘z usullaridan foydalanmoqda. Biznesga ekologik talablarni hisobga olish zarurati nafaqat ekologik siyosatning muayyan usullarini qo‘llashni, balki ekologik tadbirkorlikni shakllantirishni ham talab qiladi.

Shu bilan birga, O‘zbekistonda tadbirkorligida ekologik omilni ko‘rib chiqishni baholash shuni ko‘rsatadiki, hozirgi paytda va yaqin kelajakda barqaror rivojlanish konsepsiyasini amalga oshirish sharoitida mahalliy tadbirkorlikdagi asosiy muammo tadbirkorlik qarorlarini qabul qilishda ekologik omilni yetarli darajada hisobga olmaslik sifatida belgilanishi mumkin. Shu munosabat bilan ekologik yo‘naltirilgan tadbirkorlik modelini mahalliy amaliyotga joriy etish vazifasi alohida ahamiyatga ega [5].

Shu bilan birga, barqaror rivojlanish nazariyasi qoidalaridan amaliy foydalanishga alohida e’tibor qaratish lozim. Atrof-muhitni boshqarishni amalga oshirish jarayoniga ta’sir qiluvchi omillar orasida (mahsulot xususiyatlari, ishlab chiqarish va texnologik jarayonlar; mamlakatning ekologik qonunchiligidan talablar; jamoatchilikning pozitsiyasi) kompaniya menejerlari va uning xodimlarining barqaror rivojlanish tamoyillari asosida ishlashga tayyorligiga alohida e’tibor qaratish lozim;

Iqtisodiy rivojlanishning atrof muhitga muvofiqligini ta’minlash, shuningdek, ijtimoiy-ekologik va iqtisodiy tartibga solishni joriy etish milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga o‘tish konsepsiyasining yadrosiga aylanishi mumkin. Atrof muhitga mos keladigan iqtisodiy rivojlanish nazariyasini ishlab chiqish va uni amalga oshirish ancha vaqt talab etadi. Ammo zamonaviy sharoitda XXI-asrda iqtisodiy samaradorlikning eng muhim sharti sifatida iqtisodiy faoliyatni izchil ko‘kalamzorlashtirish bo‘lgan ilmiy va amaliy faoliyatning o‘ziga xos shaklini aniqlash kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ““O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF-158-son. https://lex.uz/docs/-6600413
2. Вайцзеккер, Э., Ловинс, Э., & Ловинс, Л. (2000). Фактор четыре. Затрат-половина, отдача-двойная. Новый доклад Римскому клубу. М.: Academia.
3. Kholmirzayeva, M. (2022). ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT THE ROLE OF" GREEN ECONOMY". Science and Innovation, 1(3), 301-304.
4. Михайлов, К. Л., & Михайлова, Г. В. (2007). Экологизация производства как основа формирования конкурентного бренда. Экология человека, (10), 10-15.
5. Lobar, M. (2023). O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI. Innovation: The journal of Social Sciences and Researches, 1(6), 207-210.

ISHLAB CHIQARISH VA MOLIYAVIY SAVODXONLIK INTEGRATSIYASI

I.M. Mo‘ydinov
Farg‘ona politexnika instituti “Oliy matematika” kafedrasi o‘qituvchisi
ilhommuydinov887@gmail.com

Anotatsiya. Mazkur maqolada ilm-fan, ta’lim, ishlab chiqarish va moliyaviy savodxonlikning o‘zaro integratsiyasi va uning zamonaviy jamiyat rivojlanishidagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: ilm-fan, ta’lim, ishlab chiqarish, moliyaviy savodxonlik, integratsiya, iqtisodiy rivojlanish.

Zamonaviy jamiyatning rivojlantirish yo‘li. Zamonaviy dunyoda muvaffaqiyatga erishish uchun ilm-fan, ta’lim, ishlab chiqarish va moliyaviy savodxonlikning birgalikda ishlashini ta’minlash zarur. Bu to‘rt omilning integratsiyasi shaxsiy, korporativ va milliy miqyosda iqtisodiy o‘sish, intelektual salohiyatning ortishi va barqaror jamiyat shakllanishiga asos bo‘lib xizmat qiladi.

Integratsiya-bu turli yo‘nalishlarning hamkorligi va bir-birini to‘ldirishi natijasida yangi imkoniyatlar va natijalarga erishish demakdir. Bunda ilm-fan, ta’lim, ishlab